

Л.К. Бобляк,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Н.С. Казьмірчук

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В умовах реформування системи освіти одним із актуальних питань є впровадження ідеї неперервної освіти, що в свою чергу спонукає до оновлення змісту освіти (реалізації гнучких, варіативних навчальних планів, що відображають як національні особливості, так і світовий досвід), застосування різноманітних, у тому числі нетрадиційних форм і методів навчання, навчально-методичного забезпечення.

Модернізація дошкільної та початкової освіти є складовою процесу оновлення освітніх систем. Реалізація принципу наступності між дошкільною та початковою шкільною освітою з одного боку спрямована на підготовку дітей до систематичного навчання у школі, а з іншого – на використання у першому класі набутого у дитячому садку досвіду. Таким чином, початкова школа має повно і точно враховувати досягнення дітей дошкільного віку, а зміст початкової освіти повинен логічно доповнювати, продовжувати і розширювати зміст дошкільної освіти.

Аналіз попередніх досліджень. Історико-філософські, загальнонаукові, психолого-педагогічні та методичні основи впровадження наступності висвітлено в працях знаних науковців. Так у загальній дидактиці проблема наступності досліджується А.М.Алексюком, С.У.Гончаренком, І.А.Зязюном, В.А.Козаковим, В.О.Онищук, П.І.Підласим та ін. Наступності навчання присвячені дослідження Ю.К. Бабанського, В.Ф. Башаріна, В.П. Безпалько, С.М. Годніка, А.А. Киверялга, О.М. Коберника, Ю.А. Кустова, В.К. Сидоренка, Г.В. Тере-щука, Д.О. Тхоржевського, Д.В. Чернілевського, Д.С. Ягафарової та ін. Методикою трудового навчання займаються Е.В. Артамонова, Н.Д. Беляков, І.М. Веремійчик, В.А. Горський, О.А. Деркачов, Н.М. Конишева, С.М. Липчин, В.П. Тименко, Т.Н. Шманаєва.

Сучасні науковці (А.Богущ, М.Вашуленко, В. Галузяк, В.Киричок, В.Кузь, Н.Мойсеюк) відзначають, що наступність у роботі дошкільної і шкільної ланок освіти забезпечує цілісність та ефективність виховного процесу, є показником його послідовності й результативності [1, с.73-74].

На думку З.Борисової, О.Киричук, Д.Ніколенка, проблема наступності у роботі дитячого садка і школи є комплексною. У ній можна виділити анатомо-фізіологічний, психолого-педагогічний та педагогічно-організаційний аспекти.

Метою статті є висвітлення педагогічних умов реалізації наступності змісту трудового навчання і виховання у комплексі «дитячий навчальний заклад – початкова школа».

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження, а також передовий педагогічний досвід, визначивши основні досягнення і недоліки в площині даного питання, нами виокремлено найсуттєвіші, на наш погляд, педагогічні умови реалізації наступності змісту трудового навчання у комплексі «дитячий навчальний заклад – початкова школа». Цими умовами передбачається:

1. Забезпечення спільних гуманітарно-культурологічних засад трудової підготовки дітей 3 – 10 років.

Сучасна система освіти націлена на формування людини нового світосприймання, нової культури: на протигагу людині-реміснику постає творча ініціативна особистість, яка вміє створювати гармонійне оточуюче середовище в якому існує. Враховуючи це, вважаємо доцільним наповнити зміст трудового навчання такими елементами:

- *декоративно-прикладне мистецтво*, як засіб національного, художньо-естетичного виховання підростаючого покоління, оскільки правила створення предметного середовища мають історичні традиції, несуть в собі “закодовану” інформацію минулого;
- *природа*, як середовище, в яке людина занурюється разом із своїм предметним світом, а також як джерело художніх, естетичних і творчих ідей;
- *дизайн*, як вид діяльності, спрямований на створення комфортного та естетично виразного оточуючого середовища, яке найбільш повно задовольняє запити і потреби людини;
- *новітні техніки обробки матеріалів*, оскільки неможливо залишатися осторонь новинок творчості сучасних майстрів.

Передусім розглянемо особливості впровадження народних ремесел в процесі трудової підготовки дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Не викликає заперечення той факт, що за роки незалежності України особлива увага була зосереджена на відродженні та активному залученні народного мистецтва у зміст освіти. Аналіз наукових досліджень [4, с. 4], а також передового педагогічного досвіду дає право стверджувати, що на практиці народна культура зводиться до фольклору, а народна естетика до використання найбільш відомих видів декоративно-прикладного мистецтва.

Народні ремесла свідчать про духовну культуру українського народу, про споконвічне прагнення до краси, розповідають про багатство рідного краю, традиції місцевого населення. Твори народних майстрів містять у собі могутній ідейно-моральний, художньо-естетичний потенціал. Через емоційно-ціннісне сприйняття в дитини можна викликати інтерес до історії свого краю, формувати чітку орієнтацію на трудову діяльність, бажання оволодівати трудовими вміннями і навиками, виховувати працелюбність, позитивне ставлення до результатів людської праці.

Тому вважаємо доцільним ще з дитячого садочка знайомити учнів з творами декоративно-прикладного мистецтва, аналізувати їх, вчити дітей усвідомлювати змістове наповнення кожного знаку й символу, вміти читати інформацію, яку проніс крізь роки певний виріб, розуміти і відчувати енергетичне наповнення кожної речі й самому “кодувати” певний матеріал. А в початковій школі розширювати та удосконалювати знання з основ кольорознавства та основ композиційних особливостей, активно залучати учнів до практичного втілення у своїх виробах «законів» народного мистецтва.

У контексті даної педагогічної умови доцільно вдосконалити зміст програм з трудового навчання дитячих садочків і початкової школи шляхом оновленого підходу до використання природи. Загальновідомо, що робота з природними матеріалами у дитячому садочку зводиться до створення композицій у техніці аплікацій з використанням висушених листочків, квітів, травинок, а у початковій школі ще й об’ємних композицій з плодів дерев (шишок, каштанів, жолудів).

Ми вважаємо доцільним значно розширити спектр природних матеріалів. Використовувати мушлі, пісок, різноманітне насіння, пир’я, квіти, ячну шкаралупу, луску тощо. Варто залучати дітей до постійного спостереження за природою. Саме цю закономірність намагаються втілити у власній діяльності дизайнери.

Згідно Державного стандарту початкової освіти в галузі “Технології” передбачено ознайомлення учнів початкової школи з елементами дизайну на уроках трудового навчання. Тому виникає нагальна потреба в поступовій підготовці дітей дошкільного віку до усвідомлення поняття «дизайну», оскільки це такий вид діяльності, який спрямований на створення гармонійного оточуючого середовища, тобто комфортного, багатофункціонального, надійного і красивого, що задовольняє естетичні, соціальні, психологічні та інші потреби людини. Варто врахувати те, що у початковій школі робота спрямована не на озброєння учнів елементами дизайну, а на формування у них дизайнерського мислення. Тому вважаємо за необхідне включення до програм обох навчальних закладів розділу “Дизайн-освіта”, в якому передбачено ознайомлення дітей 3-6

років з основними кольорами, особливостями кольорового вирішення, утворення похідних кольорів, різноманіття відтінків одного кольору, ознайомлюються з композицією, особливостями і закономірностями розташування елементів у цілісній композиції. Оскільки дизайнерська діяльність естетично окреслена, то це передбачає не лише усвідомлення, а й внутрішнє переживання дійсності.

У контексті даної педагогічної умови доцільно вдосконалити зміст програм з трудового навчання і виховання дитячих садочків і початкової школи шляхом оновлення технік обробки матеріалів. Зокрема, вважаємо доцільним запровадити в дитячому садочку роботу з намистинами, гудзиками, стрічкою, нитками, тасьмою. Це той матеріал, який близький дитині по своїй суті, він легкий в обробці, яскравий, ніжний на дотик, різнохарактерний, викликає в дітей багато позитивних емоцій.

2. Орієнтація трудової підготовки дітей у дитячому садку і початковій школі на спільні методично-інноваційні центри.

В контексті даної умови розглядаємо способи організації розвивального навчання специфічними засобами предметно-практичної діяльності, способи підведення студентів до створення художніх образів (від формування ідеального задуму до його матеріального втілення), способи організації проектно-художньої діяльності майбутніх учителів і т. ін.

В основу розвивального навчання покладено принципи, розроблені Л.В. Занковим та В.В. Давидовим [2, с. 4]. Передусім це принцип навчання на високому рівні труднощів. На наш погляд, таке навчання має здійснюватися у постійній розумовій напрузі. Крім того, в основу методики покладено особистісно-орієнтований підхід. Увага вчителів та вихователів акцентується на індивідуальних здібностях дітей. Доречно зупинитися на особливості даного предмета – він напряму залежить від темпераменту дитини, тому врахування цього аспекту є важливим в організації трудового процесу. Вважаємо доцільним, як основу розвивального навчання, розглядати конструювання. За словами Н.М. Конишевої “конструювання - це передусім діяльність розуму, а не рук” [3, с. 17]. Тому вихователям і вчителям початкової школи необхідно широко використовувати три основні види конструювання:

- 1) конструювання за зразком (репродуктивний підхід);
- 2) конструювання за моделлю (частково-пошуковий підхід);
- 3) конструювання за даними умовами, проектування (творчий підхід).

Важливо широко впроваджувати у практику нову технологію розвивального навчання - дизайн-освіту, “в основі якої покладено шлях від уявних образів та усвідомлення, до внутрішньої рівноваги логіко-поняттєвих систем та образно-емоційних уявлень” [3, с. 14].

В контексті даної педагогічної умови важливе значення набуває формування навиків самостійної предметно-творчої діяльності дітей. Дитина по своїй природі самостійна, на жаль, навчальна діяльність в школі вбиває задатки цієї самостійності, тому ми вважаємо за необхідне ще з молодшого дошкільного віку розвивати природну самостійність.

Для реалізації наступності змісту трудового навчання вважаємо доречним впровадження спільних інтерактивних форм у навчально-виховний процес педучилищ і педуніверситетів. Передусім, це використання групових і парних форм організації навчальної діяльності студентів. За групової організації роботи рівень сформованості трудових умінь студентів значно вищий, ніж за фронтальної роботи.

3. Організація спільної позаурочної діяльності дошкільників і молодших школярів для ефективності реалізації наступності художньо-трудового розвитку дітей цієї вікової категорії.

Вважаємо доцільним наголосити на необхідності спільних позакласних форм роботи: відвідування музеїв народної творчості, зустрічей з народними майстрами, екскурсії на промислове виробництво і т.п. єдиною різновіковою групою, яка складається із дошкільнят і молодших школярів; організація виставок творчих робіт, де представлені вироби вихованців дитячого садка і учнів початкової школи.

Експерсії дають можливість ознайомити учнів з продукцією підприємства, його обладнанням, технологічним процесом обробки різних матеріалів (деревини, металу, тканини і волокнистих матеріалів, пластмаси, глини тощо), організацією праці, з новаторами виробництва.

Одним із форм позакласної роботи також є відвідування музеїв народної творчості. Воно посідає важливе місце у системі засобів формування творчої активності учнів, яке унікальним чином інтегрує у собі побутові, мистецькі, педагогічні традиції. Відомо, що твори народного мистецтва впливають на розвиток пізнавальної, емоційної сфер особистості, її творчих здібностей, сприяють активізації творчо-продуктивної діяльності.

4. Єдині підходи до контролю та оцінювання результатів трудової діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Оцінювання знань та вмінь учнів з трудового навчання здійснюється на всіх віх етапах навчання відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, рівня компетентності учнів, їх готовності застосовувати свої навчальні досягнення при вирішенні тих чи інших завдань.

Об'єктивне оцінювання навчальних досягнень сприяє їхній активнішій трудовій та пізнавальній діяльності. Вихователь і вчитель має оцінювати не лише результат (аплікацію, малюнок, виріб), а й розумові зусилля, які проявила дитина, її старання, наполегливість, самостійність, охайність, культуру праці і т.п.

Викладені вище умови ступеневого навчання можна зреалізувати в організаційно-методичному контексті:

1. Розробка і впровадження наскрізного навчального плану й комплексної програми з трудового навчання і виховання.

2. Підготовка комплексних підручників та методичних посібників з даної дисципліни, які складаються з двох розділів, один розрахований для дошкільних установ, другий – для учнів початкової школи; розробка методичних рекомендацій для вихователів і вчителів початкової школи, які працюють в умовах комплексу «дитячий виховний заклад – початкова школа».

3. Адміністративна узгодженість й законодавча визначеність сфер діяльності кожного з навчальних закладів (дитячий навчальний заклад, початкова школа).

Висновки. Отже, дотримання озвучених вище педагогічних умов забезпечить реальне функціонування комплексу «дитячий навчальний заклад – початкова школа», що допоможе усунути дублювання, скоротити нераціональну витрату часу, поглибити і розширити знання, удосконалити практичні уміння та навички, здійснювати національне, художньо-естетичне, моральне виховання дітей 3-10 років, і в кінцевому результаті поліпшити трудову підготовку молоді.

Література

1. Богуш А. Проблема наступності дошкільної і початкової ланок у навчально-виховному комплексі “Надія” //Зб. наук. праць: Спец. випуск / В.Кузь (гол. ред.).- К.: Наук. світ, 2002.- С.72-75.
2. Савченко О. Початкова освіта має стати якісно новою //Дошкільне виховання. - 2001.- №1.- С.4-6.
3. Жовнер С., Бобро О., Погребняк Т. Системний підхід до забезпечення наступності і перспективності між дошкільним закладом і школою //Вихователь–методист. - 2011.-№4. - С.16-33.
4. Рожок Т., Харматова В. Забезпечення наступності між дошкільним навчальним закладом та початковою школою //Вихователь – методист.–2012- №8 - С.43-46.
5. Сосновенко Н. Наступність дитячого садка і школи: налагоджуємо взаємодію //Вихователь–методист.-2017.- №3. - С.4-7.